

DE HAAGSE TIJDEN

Een liefdesdrama in diplomatieke kring

Pag. 5

Blokker vaarwel!

Pag. 6-7

HENNINK
installatietechniek b.v.
Totaalinstallateur & Vastgoedonderhoud

Verduurzaming van je huis:

- Zuinige HR ketels
- Isolatie van je huis
- Zonnepanelen
- Warmtepomp

50 JAAR
WARMTE & COMFORT

(0900) 0105 | WWW.HENNINK.INFO

De Haagse krant van alle tijden

De frisse tekeningen vormen de grootste charme

“Ella Riemersma geniet tegenwoordig nauwelijks publieke bekendheid meer. Achtergrondinformatie over haar leven en werk was lange tijd nauwelijks voorhanden”, zo las ik in het boek *De art deco van Ella Riemersma*, dat in 2010 verschenen is. Ik ben bang dat dit nu nog het geval is, vandaar dit artikel.

Eelkje Riemersma, ze werd al snel Ella genoemd, is op 27 juni 1903 in Dordrecht geboren. Haar vader Pieter was werkzaam op een notaris-kantoor. Haar moeder heette Louise de Rooy. Haar ouders kwamen uit Friesland, vandaar haar voornaam Eelkje. Ze had een broer en een zusje. In 1920 slaagde Ella voor het eind-examen HBS en op haar leer-lingenkaart staat: “Wil in het teekenen doorgaan”. In 1922 werd ze dan ook lid van het ‘Teekengenootschao Pictura’ in Dordrecht. Twee jaar later gaat ze in Amsterdam wonen en ze krijgt hier een vaste aanstelling bij de firma Metz & Co. Ze gaat hier onder meer kleding voor de advertenties tekenen. Ook volgt ze ‘s avonds een cursus bij de Rijksacademie van Beeldende Kunsten in Amsterdam. Van 1927 tot 1932 woonde ze in Parijs. Ze krijgt vanuit Nederland de nodige opdrachten van de uitgeverij Meulenhoff om boeken, boek-

banden en stofomslagen van illustraties te voorzien. Begin 1932 keert Ella terug naar Amsterdam.

Op 2 november 1932 gaat ze in Den Haag wonen, op het adres Bezuidenhout 41. Op dit moment is het winkelcentrum Babylon hier gevestigd. Sinds 26 juni 1931 woont op dit adres Jan Anne de Bordes en op 28 maart 1933 trouwen Jan Anne en Ella. Jan Anne is in 1878 geboren. Hij was dus vijftientig jaar ouder dan Ella. Hij was onder andere hoofd-directeur van de verzekeringsmaatschappij de Eerste Nederlandsche die op de Prinsessengracht gehuisvest was. Jan wordt omschreven als een bijzondere persoonlijkheid, iemand die over een groot rechtvaardigheidsgevoel beschikte en een fijn gevoel voor humor had. Hun huwelijk zou kinderloos blijven. In 1936 gaan ze in Wassenaar wonen, in het landhuis Groot Persijn,

Een tekening van Ella Riemersma uit 1928

op het adres Rijksstraatweg 795. Drie jaar later verhuizen ze naar de villa Klein Persijn op het adres Persijnlaan 25. Vanaf 8 september 1944 worden vanuit Wassenaar en Den Haag Duitse V2 raketten afgevuurd met als einddoel Londen. Dit gebeurt ook in de onmiddellijke omgeving van de villa Klein Persijn. Engelse jachtvliegtuigen proberen keer op keer de ver-

plaatsbare lanceerinstallaties te vernietigen. Op 10 september moesten de inwoners van Marlot en het zuidelijk deel van Wassenaar hun huizen verlaten. Jan Anne en Ella verhuizen naar het kantoorgebouw van de Eerste Nederlandsche op de Prinsessengracht.

Tijdens het bombardement op het Bezuidenhout op 3 maart 1945 is dit gebouw voor een groot deel verwoest. Jan Anne was op dat moment in het gebouw aanwezig. Hij heeft het instorten van het gebouw overleefd maar heeft deze ervaring de rest van zijn leven met zich meegedragen. Of Ella ook in het gebouw aanwezig was, is mij niet bekend. Overigens is het landhuis Groot Persijn, waar Jan Anne en Ella enkele jaren hebben gewoond, ook door een bombardement verwoest. Op 18 maart 1945 vond er in Wassenaar een bombardement plaats waardoor Groot Persijn in brand raakte. Het lukte de brandweer niet om deze brand te blussen, waardoor het geheel uitbrandde.

Eettafel Limoges

Uitgevoerd met twee handige uittrekbladen van 50 cm. om de tafel te verlengen.

De maten zijn : 140 x 90 x 79 cm. (bxdxh)
Nu van € 1.344,- voor slechts € 945,-

Star STIJLMEUBELN

Kom langs of kijk op starstijlmeubelen.nl

De biografie van Ella Riemersma

Vervolg op pagina 2

KA-ME-TA TAPIJT

600 rollen op voorraad! P Gratis parkeren • Binnen 1 week stofferen mogelijk

Kijk ook op www.kameta.nl

AMSTERDAMSE VEERKADE 51A - DEN HAAG - 070-346 70 44

Specialist Trappen stofferen • 900m2 showroom. Open: di-vrij: 09.00 - 18.00, za: 10.00 - 17.00 uur

Samen aan alles gedacht!

UITVAARTVERZORGING
J. Henning
www.henning-uitvaart.nl

070 345 48 10
Dag en nacht bereikbaar

Laan van Eik en Duinen 38, Den Haag
(Ingang De Oude Hage)

BRIEVENBUS

De gratis rubriek 'Brievenbus' is een zeer populaire!
Hulp nodig of wilt u een reactie plaatsen?
Mail naar redactie@dehaagsetijden.nl

Spectaculaire vondst

Ik heb inmiddels leuke reacties ontvangen op mijn artikel over de gevonden glasnegatieven (in de krant van 23 december). Onder andere van de auteurs van het boekwerk en van de heer Van Rietschoten een waardevolle aanvulling over de locatie van de fotowinkels, namelijk aan de Vaillantlaan en later aan de Jacob Gillesstraat 29. Op het laatste adres ben ik nog klant geweest om accessoires te kopen voor mijn eerste kleinbeeldcamera, een Kodak Retinette. In mijn herinnering was het een kleine winkel. Wat betreft de volledigheid van het artikel heb ik afwegingen moeten maken in wat ik heb vermeld, gezien de maximale tekstlengte voor een artikel in deze krant. Het boekwerk *Oorlogsfoto's tegen het licht* heeft in totaal 254 pagina's en bevat twee delen. Het eerste gedeelte gaat specifiek over de fotograaf en de gevonden glasnegatieven. Deel twee gaat over het dagelijks gebeuren in de Transvaalbuurt en het verzet en de collaboratie. Een mooi gedocumenteerd boek. Mogelijk komt er in de toekomst nog een deel twee, hetgeen specifiek gaat over de sterke saamhorigheid en over de NSB in de Transvaalbuurt en de Schilderswijk.

Egbert van der Geest

Egbertvandergeest@gmail.com

Wie helpt ons?

Wij zijn al lange tijd op zoek naar de plaatjesboeken van Scheveningen 1 en 2, alsmede ook Segbroek, uitgegeven door de Plus supermarkten. Wie heeft er nog plaatjes liggen en doet er niets mee? Lege of halfvolle boeken zijn ook welkom. We zouden er blij mee zijn.

Joop Kever

joopkever@hotmail.com

Kreesiedentie

Tot op de dag van vandaag ben ik trots dat ik het woord 'kreesiedentie', voor de periode dat Den Haag in carnavalsfeer was, heb bedacht. Waar is de tijd gebleven dat onderaanvoering van de Carnavalsvereniging Ons Brabant - waar ik jarenlang deel uitmaakte van de Raad van Elf - er een carnavalsoptocht was in het Palladium, Houtrust en Amicitia, waar honderden feestgangers de polonaise liepen en er zelfs een Haagse Carnavalskraker als *Tien Tien Tien* van Giel en de Insiders gedraaid werd. Ook de uitreiking van de Reksam eremede (het woord masker omgekeerd!) aan iemand die Den Haag in de schijnwerper had gezet of zich meer dan verdienstelijk had gemaakt, was ieder jaar een hoogtepunt van het carnavalsgebeuren.

Onder andere Aad Mansveld viel destijds die eer te beurt. Wat zou het leuk zijn als er in De Haagse Tijden eens teruggekeken wordt op die fantastische tijd, met de Ooie Pieren, de Haageneuzen, Ons Brabant en de Meulenwiekers. Drie keer ALAAF vanuit Alphen aan den Rijn.

Piet Berkhout

p.berkhout45@gmail.com

Zeezwaluw hof reünie

De Zeezwaluw hof reünie is een tweejaarlijks evenement geworden. Pas nog gehouden in november.

In 1975 kwamen er elf nieuwe, jonge collega's werken. Dat schiep een band. De ITO Zeezwaluw hof aan de Van Ruysbroekstraat was een samengaan van twee locaties, te weten de technische school aan de Zeezwaluw hof op Scheveningen en die aan de Vredenburgweg in Rijswijk. Samen in een nieuw schoolgebouw leverde dit elf vacatures op, waarvan ik er een mocht vervullen als docent handvaardigheid. Inmiddels is de destijds jongste collega ook gepensioneerd. Zoals gezegd zien en spreken we elkaar nog steeds. Nu wil het geval dat twee van de oprichters overleden zijn en de derde is uit het oog verloren. Via deze oproep

De Haagse STADSDICHTER

Victor R. Meijer • vr.meijer@hotmail.com

De geur van Den Haag

Ik rook het legergroen, in september '75,
Moest het 16 maanden ermee doen,
En het was te lang, mijn god het leek wel eeuwig,
Moest toen ook naar Duitsland toe, ja echt,
Zeiden ze: dit is een oefening...VECHT!!!,
De geur van bloed is me daar bespaard gebleven,
De geur van groen werd er aardig ingewreven!!!,
Nee, ik kan me er al jaaaaren goed in vinden,
Daar naar terug te gaan,
Waar de geur is van alle 4 de winden,
Waar de zee altijd weer het bos bedient,
Waar auto's en motoren bussen en scooters,
Elkaar alles weer vergeven,
Ja ze raken soms bevriend!
Loop maar eens door de stad op een vroege zondagochtend,
Heus je zal het ruiken,
Het Haagse bos en de bomen op het Voorhout,
Het asfalt van het centrum,
De schelpen op het strand en de zee die ruikt zo zout,
Het is de lekkerste geur van het hele land,
Bind mijn ogen af, draai me 10 keer in het rond,
Rij me dwars door mijn Nederland,
Ik zal je altijd kunnen ruiken ehhehh...zeggen,
Heerlijk... Ik ben weer in Den Haag beland!

wil ik proberen meer informatie te krijgen. Het gaat om Ton Knaap. Laatst bekende adres was Peppelhove in Bleiswijk. Zijn dochter heeft mij ooit gemailld dat het niet zo goed meer ging en hij naar een

verzorgingshuis ging. Dan zijn we ook nog op zoek naar oud-collega Jan van Hove. Hij woonde destijds in Leiden. Wie kan ons helpen hen te vinden?
Ernst Hoddenbach
ernsthoddenbach@gmail.com

Vervolg voorpagina

De frisse tekeningen vormen de grootste charme

Op 25 augustus 1945 gaat het echtpaar in Hilversum wonen. Jan Anne Bordes overlijdt hier op 27 februari 1948. In 1950 verhuist Ella naar Laren en zeven jaar later gaat ze in Wenen wonen. Ze overlijdt hier op 22 maart 1993.

Haar werk

Ella heeft talloze boeken en boekjes, zowel voor kinderen als voor opgroeiende meisjes, van illustraties voorzien. Toen ze negentien jaar oud was, zijn er al

boekjes waarin tekeningen van haar staan uitgegeven. Daarnaast maakte ze modetekeningen,

Een tekening van Ella Riemersma uit 1928

onder meer voor De Groene Amsterdammer. Ook in tijdschriften die voor kinderen bedoeld waren, verschenen illustraties van haar hand. Verder ontwierp ze prachtige boekomslagen in Art Deco stijl en kreeg ze opdrachten voor reclametekeningen. Het wonderlijke is dat ze vanaf het moment dat ze getrouwd was geen enkele illustratie meer heeft gemaakt, terwijl ze daarvoor minstens zo bekend was als Rie Cramer en Anton Pieck.

Saskia de Bodt schrijft hierover: "Illustreer was geen vetpot. Veel van de vrouwelijke illustratoren uit Riemersma's tijd moesten sappelen om rond te komen, tekenden alles wat los en vast zat aan bijproducten, zoals kalenders. Weinig illustratrices hadden zelf een gezin of waren getrouwd. En als ze trouwden hielden ze - ironisch genoeg - direct op met werken". Ella raakte dan ook in de vergetelheid, zeker toen ze

in 1957 naar Wenen verhuisde. Uit de eerdergenoemde biografie over haar *De art deco van Ella Riemersma* blijkt dat ze gedurende ruim tien jaar een enorme hoeveelheid werk afgeleverd heeft. Een nichtje van haar doet in de Leeuwarder Courant van 16 januari 1995 de opmerkelijke uitspraak dat haar tante Ella niet van kinderen hield, wel van honden.

Carola Smeedeik

Uitgeverij De Haagse Tijden
Laan van Meerdervoort 174
2517 BH Den Haag

Ook te volgen via Facebook, Instagram en LinkedIn.

Uitgave:

Uw krant is elke twee weken in een oplage van tenminste 60.000 exemplaren gratis af te halen op circa 300 distributiepunten in Den Haag, Zoetermeer, Westland, Delft, Midden-Delfland, Leidschendam-Voorburg, Rijswijk, Pijnacker-Nootdorp en Wassenaar.

Redactie:

De artikelen, verhalen en foto's in onze krant worden aangeleverd door onze lezers. De ingezonden artikelen zullen ook gebruikt worden op de website en onze sociale media kanalen.

Hergebruik van de artikelen en foto's is aan de uitgever. Voor de vaste columnisten geldt een andere regeling. U kunt uw verhaal insturen naar: redactie@dehaagsetijden.nl

Abonnementen

Voor € 75,00 per jaar kunt u de krant in Nederland thuis ontvangen per post. Buiten Nederland ontvangt u de krant voor € 95,00 per jaar. Een abonnement vraagt u aan via www.dehaagsetijden.nl/ abonnement of via de klantenservice. Alle uitgaves van De Haagse Tijden kunt u terug vinden op de website www.dehaagsetijden.nl/archief

Adverteren

Wilt u ook adverteren in De Haagse Tijden? Vraag naar de mogelijkheden bij Daphne Brückel en bel 070-3607676 of mail naar info@dehaagsetijden.nl

Hoofdredacteur

Sanne Groeneboer
redactie@dehaagsetijden.nl

Vaste auteurs

John Vroom
Milja de Zwart

Distributie

Hubbel Den Haag

Fotografie

De Haagse Tijden heeft de moeite genomen om de rechtmatige eigenaar van de gepubliceerde foto's te vinden. Als u meent de publicatierechten te hebben, kunt u contact opnemen met de uitgever.

Vormgeving

Brückel Reclame BV

Lezersservice

De lezersservice is te bereiken van maandag t/m vrijdag van 10 - 12 uur op: 070 - 345 76 97

De koe, een tripje down de memory lane

Op de verjaardagskaart die ik van mijn broer en schoonzus kreeg, stond een foto van een geweldige auto, een Pontiac uit 1967, met het opschrift dat een verjaardag het beste moment is om een Memory Lane tripje te maken.

Regelmatig fietsen mijn vrouw en ik voor ons plezier naar en door Den Haag. We vinden als oud-Hagenaars gemakkelijk onze weg. Als je om je heen kijkt, is er tegelijkertijd veel veranderd. Niet alleen staan de straten vol met geparkeerde auto's, ook zijn er fietspaden aangelegd en bekende winkels verdwenen. Zeker is dat sommige straten of pleintjes er veel vrolijker uitzien door bloembakken en bankjes. Het Plein - voorheen leeg en saai - is een groot terras geworden. Bepaalde veranderingen zijn heel geleidelijk gegaan, maar soms is er een hele hap uit een straat genomen en nieuwbouw voor in de plaats gekomen. Dan is het weleens moeilijk terug te halen hoe het er 'vroeger' uit zag. Als illustratie een foto van de nieuwe skyline. De hoogbouw is in het gebied bij het Centraal Station en het Spui. Een mix van appartementen, kantoren en ministeries. De foto nam ik van een tijdelijke uitkijktoren bij de Hofvijver, die tot kijksteiger (spreek uit: Kèkstègâh) is gedoopt.

De Prinsegracht

Historisch was de Prinsegracht een verkeersader voor de boten van en naar het Westland. In het centrum werd markt (de Grote Markt, Dagelijkse Groenmarkt en de Beestenmarkt) gehouden, die in 1938 verplaatst werd naar de Herman Costerstraat. De Prinsegracht werd in etappes gedempt omdat rijdend verkeer toenam

Foto van de Lederhandel uit 1972

en het gemeentebestuur af wilde van stinkende en ziekteverwekkende grachten.

Tijdens het opzoeken van enkele gegevens viel het mij op dat in Den Haag de Prinsegracht in enkelvoud en dus zonder 'n' wordt gespeld, in tegenstelling tot de Amsterdamse Prinsengracht. In Den Haag verwijst de Prinsegracht naar één prins, namelijk Frederik Hendrik. Hij ontwierp in 1641 het stedenbouwkundig plan. De oudste, voornaamste en breedste huizen staan het dichtst bij het Binnenhof. De rijken wilden vlakbij het Hof en dus de macht wonen. Meer richting de Zoutkeetsingel staan jongere en smallere huizen. Het Hofje van Nieuwkoop uit 1660 heeft lange tijd geen burens gehad.

Lederhandel

Toen ik enkele weken geleden over de Prinsegracht fietste, schoot me de koe weer te binnen. Ik kon me nog moeilijk herinneren waar het pand was. Vóór of na het Hofje van Nieuwkoop, gezien vanaf het centrum? De nummering is door appartementencomplexen achter de façades van diverse panden flink veranderd. Thuis op internet vond ik lederhandel A. de Hoogh aan de Prinsegracht 87. De koe was een blikvanger in de winkel, waar mijn vader de boekhouding voor deed. Als kind keek je er vanuit de tram of fiets graag naar.

De slooppanden, met erachter het Westeinde ziekenhuis

Speurend op internet vond ik bovenstaande foto met de Opel Kaptein uit 1972. Het pand rechts is al afgebroken. Ik heb ingezoomd en boven het hek zie je een glimp van het Hofje van Nieuwkoop, achteraf een belangrijk detail om de locatie te kunnen terugvinden. Vergeleken met de foto uit 1943 is de belettering moderner. Een ander verschil is dat de koe nu de andere kant op kijkt! Zoekt ze oogcontact met de Stier van Paulus Potter in het Mauritshuis?!

Een enkele keer ben ik wel eens met mijn vader binnen geweest als hij paperassen ging halen of brengen. Hij zei dan: "Ik ga naar Rovers". Rovers? De zaak heette toch A. de Hoogh? Uit het bevolkingsregister blijkt dat dhr. Rovers gehuwd was met Adriana de Hoogh, dochter van Adrianus de Hoogh, ook lederhandelaar. Kennelijk stond de zaak op naam van zijn schoonvader. Het was een soort werkplaats. Het rook er lekker.

Lederhandel A. de Hoogh aan de Prinsegracht 87. Foto uit 1943, Haags Gemeentearchief

Sloop Koeienpanden

Op enig moment - ik heb er geen herinneringen aan - is de zaak opgedoekt. De Prinsegracht verloederde, er waren panden afgebroken en veel panden stonden leeg en waren dichtgetimmerd. Dat gold overigens niet alleen voor de Prinsegracht; ook grote delen van de binnenstad bij de Kalvermarkt en het Spui waren vreselijk. Op de skyline foto is te zien hoe dat gebied inmiddels is herontwikkeld. Op de foto van de slooppanden zien we het nieuwe Westeinde ziekenhuis (uit 1979). De dichtgetimmerde panden kregen de bijnaam 'koeienpanden', verwijzend naar de Koe en de muurschildering. Overigens is de zijstraat links de Blekerstraat, het pand van de Lederhandel is al afgebroken na een brand enkele jaren eerder. Het geeft een doorkijkje naar het Hofje van Nieuwkoop en zelfs de Haagse toren.

Drama

Ik las op de site van Stadsherstel dat er leuzen bij gekalkt waren: 'Koeien contra kernwapens' en 'Den Haag is een kouwe kakstad'. De dienst Stadsherstel heeft de panden uiteindelijk gekocht en er nieuwbouw gepleegd. Helaas was er te weinig budget om de muurschildering te behouden. Aanvankelijk was het de bedoeling de gevel te behouden, maar door een najaarsstorm in 1992

stortte deze in. Op dat moment fietste er een jonge vrouw van 22 jaar langs, die werd getroffen door de vallende brokstukken en overleed (NRC 12 nov 1992). De panden zijn vervolgens volledig gesloopt.

Stadsherstel

De nieuwbouw is in 1998 opgeleverd, het blok waar eens de Lederhandel gevestigd was. In de vensters van een southerains herinnert het gedicht van M. Vasalis aan deze koeien geschiedenis.

De weiden liggen ongezegd in 't licht.

De koeien, die zo vaak geschilderd zijn, weerhouden met een jong, nat oog iedre beschrijving van hun warm geheim.

Goud

De lederhandel werd gesloten, de muurschildering is verloren gegaan en de panden zijn afgebroken. Rest nog een laatste vraag: waar is de koe gebleven? We hebben haar gespot op nr. 74, nou ja misschien niet de koe uit de etalage, maar wel een gouden koe of kalf als blikvanger voor een modern pandjeshuis. Heb je geldnood, dan word je hier vakkundig uitgemolken.

Marcel Korpel
marcelkorpel26@gmail.com

Uitzicht vanaf de Kèkstègâh

De gouden koe

novodent

Behandeling aan huis

Een team van prothesespecialisten

Wij komen **gratis** bij u thuis voor het maken van nieuwe protheses of het corrigeren en repareren van uw huidige protheses. Met onze kennis en vaardigheden kunnen wij u perfect van dienst zijn!

- Voor het maken van nieuwe kunstgebitten
- Pasvormcorrecties en reparaties
- **Gratis** behandeling aan huis
- 75% vergoeding vanuit uw basisverzekering, 25% eigen bijdrage
- Rechtstreekse vergoeding door uw zorgverzekeraar

Tel: 070-3555790
info@novodent.nl

Valkenboskade 466
2563 JK Den Haag
(Hoek Laan van Meerdervoort recht t.o. halte tram 3 en 12)

www.novodent.nl

P.H. Frauenfelder

- loodgieters
- installatie
- daktechniek
- 24h service

www.phfrauenfelder.nl

<p>Vestiging Rotterdam</p> <p>Graafstroomstraat 35b 3044 AN Rotterdam</p> <p>T 010 - 850 12 00 info@phfrauenfelder.nl www.phfrauenfelder.nl</p>	<p>Vestiging Den Haag</p> <p>Oude Haagweg 617 2552 GK Den Haag</p> <p>T 070 - 325 44 40 info@phfrauenfelder.nl www.phfrauenfelder.nl</p>
--	---

 Service
  Sanitair
  Verwarming
  Woning aanpassing
  Dak

Meer dan alleen verhuizen...

Vrijblijvende offerte?
BEL: 070 - 306 16 96

Seniorenverhuizing
Volledig verzorgd!

Woningontruiming
Huur- en koopwoning

Schilder- en kluswerk
Stofferen en behangen

Spoedoplevering
Binnen 7 dagen leeg

de beste in VERHUZEN EN ONTRUIMEN
Seniorenhulp Nederland

www.seniorenhulp.com

Belééf op 28, 29 of 30 maart het grootste

Sterrenrestaurant

van Nederland

10

bekroonde sterrenchefs

sterrenpreuvenement.nl

Kasteel de Wittenburg, Wassenaar

Een liefdesdrama in diplomatieke kring

Op de Algemene Begraafplaats van Den Haag liggen vele prominente personen begraven. De meeste grafmonumenten zijn sober van uitvoering, andere volgen de kunstzinnige stroming van hun tijd.

Eén grafmonument valt in het bijzonder op en dat is een marmeren zuil met een gegraveerde zon bovenaan. Het is het graf van de Japanse diplomaat Chikayoshi Surakada die in 1885 onverwacht kwam te overlijden. Achter het grafmonument gaat een liefdesdrama schuil dat de publieke gemoederen lang heeft bezighouden.

De Algemene Begraafplaats aan de Kerkhoflaan, gesticht in 1830, is de oudste begraafplaats van de stad. Voor die tijd werden de doden begraven in de kerk, uiteraard tegen betaling en anders op het kerkhof naast de kerk. De lijkgeur in de kerk was vaak onhoudbaar, vandaar dat de meeste kerkgangers geurdoekjes bij zich droegen. Aan deze onhygiënische praktijk kwam pas een einde toen Frankrijk Nederland eind achttiende eeuw inlijfde en het Franse verbod op begraven in de bebouwde kom introduceerde. Het was dus ook niet meer toegestaan op het kerkhof te begraven, wat in de steden vaak leidde tot verontreiniging van het grondwater. Na het vertrek van de Fransen en met de stichting van het Koninkrijk der Nederlanden bleef het verbod van kracht, maar er werd niet op gehandhaafd. De oude praktijken keerden terug.

Dit leverde echter protesten op, waarop koning Willem I in 1827 bij koninklijk besluit het Franse verbod bekrachtigde. In Den Haag werd een groot stuk duin aangewezen als Algemene Begraafplaats, een gebied dat toen nog ver buiten de bebouwde kom lag. De entree moest uiteraard sober zijn, maar mocht ook best wat allure hebben. Ten slotte moesten personen uit alle lagen van de bevolking een plaats kunnen vinden. Vlakbij de ingang rond de aula kwamen de grafkelders van de voornamelijk families en lager in de duinvallei de graven voor de gewone man.

Entree van de Algemene Begraafplaats

De granieten dekplaten, al dan niet met uitgehakt familiewapen, pasten bij de uitvaarttraditie. Sommige grafmonumenten werden in Art Deco stijl uitgevoerd, andere in Italiaanse stijl en in marmer. Deze bijzondere graven dragen dan ook bij aan de monumentale waarde van de begraafplaats. De aula, het schijndodenhuis en de portiersloges staan niet voor niets op de lijst van Rijksmonumenten.

Chikayoshi Surakada

In de lange rij vlakke grafstenen springt er één uit, namelijk dat van Chikayoshi Surakada. Een witmarmeren zuil met een afgeronde bovenkant staat aan het hoofd van het graf. Op de onderzijde staat in het Japans de naam, geboorteplaats en -datum en plaats en datum van overlijden gegraveerd. Surakada was in leven als zaakgelastigde aan de ambassade van Japan verbonden. Deze hoge diplomaat was nog vrij jong toen hij in Den Haag werd gestationeerd. Hij was aantrekkelijk om te zien en in Haagse kringen een gezien figuur. Hij genoot niet alleen de belangstelling van de dames, maar had zelf ook oog voor het vrouwelijk schoon. Hij had een relatie met een Belgische jonge vrouw van 22 jaar, Jeanne Marie Lorette genaamd. Zij sprak zowel vloeiend Nederlands als Frans. Dit laatste maakte dat zij zich vrij in de hogere kringen kon bewegen. De relatie ontwikkelde zich zodanig dat Lorette meer zekerheid over haar toekomst wilde hebben. Surakada was diplomaat en kon dus worden overgeplaatst naar een andere diplomatieke post in het buitenland. En dan was een gehuwde status een vereiste. Surakada

ontkwam er niet aan haar op zeker moment te moeten vertellen reeds getrouwd te zijn en zelfs al een zoon te hebben. Vrouw en kind woonden in Japan. Van een huwelijk kon dus geen sprake zijn. Zwaar teleurgesteld en met een gevoel misleid en misbruikt te zijn, schoot zij haar minnaar dood. Kort daarna werd zij gearresteerd en beschuldigd van doodslag.

Jeanne Marie Lorette

Begravenis

De moord veroorzaakte veel rumoer. Niet alleen de kranten stonden bol maar ook bij de ministeries van Buitenlandse Zaken en Justitie gingen alarmbellen af. De moord op een hoge diplomaat en nog wel van een bevriende natie hield de gemoederen bezig. Vooral het motief achter de moord maakte het geheel ingewikkeld. Het was natuurlijk een schande dat de diplomaat door zijn maîtresse in een hotelkamer was vermoord en dat moest op een discrete wijze worden opgelost. Normaliter wordt het lichaam van een overleden diplomaat naar het land van herkomst overgebracht en daar in het familiegraf bijgezet. Hier kon echter geen sprake van zijn. Het gezichtsverlies voor de

Het graf van Chikayoshi Surakada

familie was groot en de schande moest vooral ver wegblijven. Vandaar dat besloten werd Surakada in Den Haag te begraven. Bij de begrafenis waren tal van hoogwaardigheidsbekleders aanwezig, waaronder de minister van Buitenlandse Zaken, hoge ambtenaren, collega diplomaten en vele dames uit de hogere kringen. Dit alles volgens de kranten, die hier uitgebreid over berichtten.

Het proces

Na de begrafenis begon het proces tegen Jeanne Marie Lorette. De Nederlandse pers was verdeeld. Sommige kranten zagen in Lorette een femme fatale die op berekenende wijze een rijke vooraanstaande man had geprobeerd te strikken. Andere kranten zagen in haar een meisje van bescheiden komaf die hogerop probeerde te komen. De man in kwestie had misbruik van zijn positie gemaakt en haar met geschenken en valse voorwendselen aan het lijntje gehouden. Het proces trok veel aandacht en de publieke tribune zat vol met journalisten en ambtenaren. De minister van Buitenlandse Zaken en de procureur-generaal brachten zelfs een bezoek aan haar in haar cel om zich ervan te overtuigen dat zij goed behandeld werd. Er werd gefluisterd dat deze twee heren meer belangstelling voor de dame dan voor het proces hadden. Tijdens het proces was zij dan ook stijlvol in het zwart gekleed en zij had bedongen dat zij haar lange haren mocht behouden. Zij weigerde naar buiten te gaan zonder eerst haar gezicht te hebben mogen poederen. Ook kreeg zij het voor elkaar per koets en niet in een boevenwagen vervoerd te worden. Dit alles versterkte de

geruchten van klassenjustitie. Lorette werd tot drie jaar gevangenisstraf veroordeeld, een milde straf. De rechter gaf als verzachtende omstandigheid aan dat Lorette op vijftienjarige leeftijd haar moeder had verloren en geborgenheid had gezocht. Iets waar haar minnaar misbruik van had gemaakt.

Gevangenis

Lorette moest haar straf uitzitten in de gevangenis van Arnhem, die bekend stond als schoon en vrij van prostituees. Zij had een cel waar zij planten mocht houden, zij mocht haar muziekstudie vervolgen en ook hier haar lange haren behouden. De procureur-generaal nam in Den Haag op het station persoonlijk afscheid van haar, wat in de kranten niet onopgemerkt bleef en tot geroddel aanleiding gaf. Al na een jaar werd een verzoek om gratie aan koningin Emma ingediend, dat echter werd afgewezen. Zij moest de hele straf uitzitten, wat een signaal was naar de critici dat er geen sprake was van klassenjustitie. De procureur-generaal trad echter terug, zijn positie was blijkbaar onhoudbaar geworden.

Tot slot

Het liefdesdrama kent uiteindelijk alleen maar verliezers: de minnaar die niet alleen zijn leven verliest, maar ook zijn familie in Japan gezichtsverlies bezorgt. De jonge vrouw die een mooie toekomst in duigen ziet vallen en in de cel belandt. De procureur-generaal die verliefd werd op de verdachte en zijn baan verloor. Voldoende drama voor een opera of toneelstuk!

Ton van der Pijl
Tonvanderpijl212@gmail.com

De tekst op het graf van Chikayoshi Surakada

BLOKKER vaar

Afgelopen jaar hebben we weer afscheid moeten nemen van een vertrouwde winkelketen: Blokker! Dus de hoogste tijd om een artikel te wijden aan het bedrijf dat zich van plattelandswinkel wist te ontwikkelen tot een van de belangrijkste detailhandelsconcerns op het gebied van huishoudelijke artikelen in Nederland.

Mijn oudste herinneringen gaan terug naar het Blokkerfiliaal aan de Leyweg 986, waar ik met mijn moeder regelmatig kwam voor het kopen van een fluitketel, pannenlap of pollepel.

Maar eerst terug naar 1896, toen aan het Breed in Hoorn de basis werd gelegd voor het concern dat Blokker ooit zou worden: de Goedkooppe en Houtwinkel Jb Blokker wordt geopend door Jacob Blokker Pieterszoon, die de dag ervoor is getrouwd met Saartje Kuiper, dochter van een kaasboer. Samen runnen zij de eenvoudige winkel met hoofdzakelijk landbouwgereedschappen. Zijn vrouw zorgde ervoor dat er tevens huishoudelijke artikelen en keukenbenodigdheden in het assortiment kwamen.

Vooraf dat assortiment breidde zich in de jaren uit. In het begin van de twintigste eeuw werd geëmailleerd ijzer hét keukenmateriaal. Voordeel hiervan is dat email niet roestte, in tegenstelling tot ijzer. En het hoefde niet gepoetst te worden. In de periode hiervoor had de huisvrouw een flinke taak aan het poetsen van potten en pannen. Dit materiaal was de start van het streven om het huishouden van de vrouw steeds gemakkelijker te maken. In 2025 kan je zo'n opmerking niet meer maken door de komst van de huisman, ook alweer decennia

Het filiaal aan de Leyweg 986. Foto uit 1975

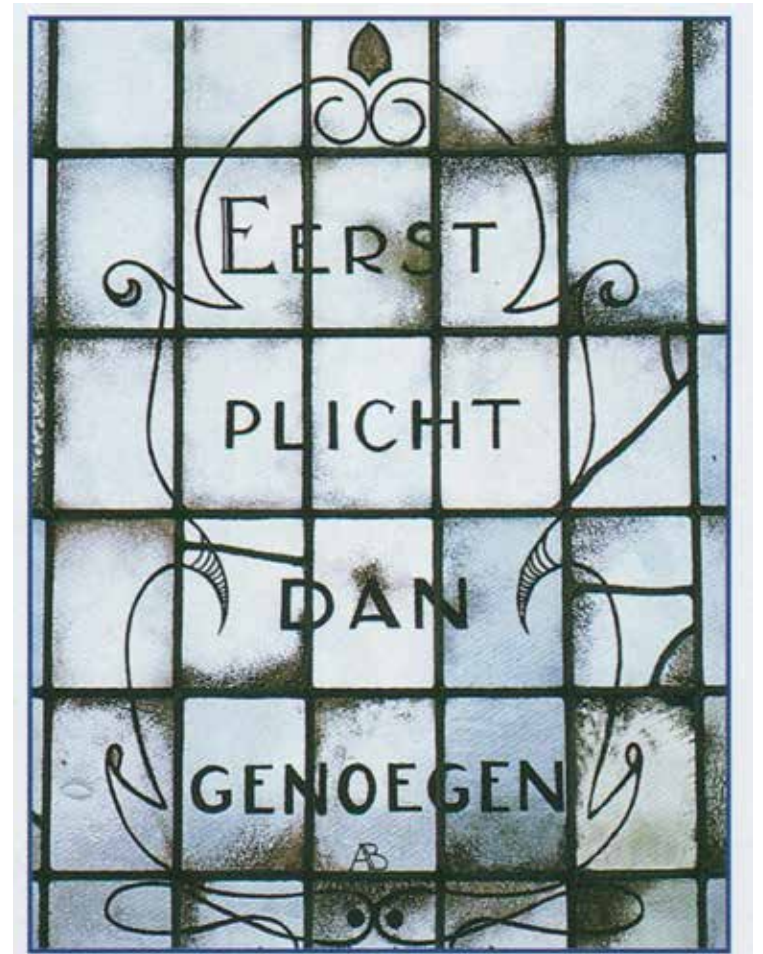
geleden. Door de komst van email maakten fabrikanten als BK en Edy een grote ontwikkeling door. Die ontwikkeling op huishoudelijk gebied nam een grote vlucht doordat er steeds meer vraag naar tijdbesparende producten kwam. Blokker speelde hier handig op in. Zijn winkel aan het Breed ging zich steeds meer toeleggen op glaswerk, porselein, aardewerk, maar ook sieraden, broches, sigarenkokers en geschenken. Blokker haakte ook in op de feestdagen, zoals Sinterklaas en Kerst.

Om te voorkomen dat dit artikel uitmond in een boekwerk maak ik regelmatig een sprong in de tijd. In de Eerste Wereldoorlog stijgen de prijzen schrikbarend en Blokker doet zijn best om zijn inmiddels vier zaken draaiende te houden. Ook de kinderen van Jacob gaan in de winkels meedraaien. Deze zoons hebben de intentie meerdere filialen te openen en zo komen er filialen

in Amsterdam, Utrecht en Haarlem. In Amsterdam ontstaat het eerste Blokker-kantoor. In Den Haag wordt in 1948 het pand Fahrenheitstraat 434 overgenomen van De Gruyter. Ze zullen later verhuizen naar nummer 591. In mijn geboortjaar 1954 was vooral de opkomst van Tomado als leverancier van huishoudelijke artikelen het vermelden waard, door de ontwikkeling van artikelen van gebogen staaldraad,

“Blokker haakte ook handig in op de opkomst van de elektromotor voor huishoudelijke apparaten.”

geplastificeerd met vrolijke kleuren. Denk bijvoorbeeld aan het Tomado afdruiprek, de flessenuitlekker, houder voor de Maggifles, het wandrek met felgekleurde plankjes en tenslotte de Tomado snelkookpan.

Glas-in-loodraam van het Amsterdamse kantoor, Ferdinand Bolstraat, 1945

Blokker haakte ook handig in op de opkomst van de elektromotor voor huishoudelijke apparaten. Zat moeder nog met de koffiemolen tussen de benen de koffie te malen, de

van het aanbod van Blokker. Ter introductie van de Silo-koelkast plaatste Blokker op de Huis-houdbeurs in de RAI zeven Volkswagenbusjes met op het dak een Silo-koelkast.

In Den Haag werd een tweede filiaal geopend aan de Leyweg in 1959. Ook Amsterdam krijgt meerdere vestigingen.

elektrische koffiemolen van Tomado-Moulinex maakte hier een einde aan in 1957. Al snel gevolgd door de elektrische mixer en andere toepassingen. Ook de koelkast, wasmachine en centrifuge gingen deel uitmaken

In de jaren zeventig groeit het aantal winkels van Blokker spectaculair, elke drie weken een filiaal erbij. Uitgaven aan huishoudelijke zaken hebben echter een verzadiging bereikt, zodat Blokker zijn aanbod

Een rij Scania's voor het magazijn in Mijdrecht

Promotie voor de Silo koelkast bij de Rai

wel!

Tomado-rek van Blokker

uitbreidt met nieuwe artikelen, hebbedingetjes, gadgets en meer kunststofproducten, zoals een kattenbak. Uit het Verre Oosten haalde Blokker artikelen als een allensnijder, een knopenaanzetter en andere bijzonderheden. In 1979 overlijdt een van de grondleggers Albert Blokker, die nog net de bouw van het 75ste filiaal in de Rijswijkse Bogaard meemaakt.

Een groot dieptepunt in de geschiedenis van Blokker was de enorme brand die het magazijn Mijdrecht in 1989, nog geen jaar na opening, volledig in de as legde. De schade bedroeg meer dan 180 miljoen gulden, destijds de grootste brand die Nederland tot dan toe kende.

Voor het vervoer van goederen van de groothandel en fabrieken naar de vele filialen beschikte

Modelvrachtauto Blokker

Blokker over een groot wagenpark van onder andere Daf en Scania. Ook zijn diverse modelvrachtwagens met oplegger van Blokker uitgegeven. Door het faillissement van Blokker lijken ze echter van de aardbodem verdwenen. Als een van onze lezers er nog eentje heeft staan voor mijn verzameling dan houd ik mij aanbevolen!

In de jaren negentig krijgt ook Blokker te maken met de 'verhuftering' van het Nederlandse volk. Inbraken en winkeldief-

stallen zijn schering en inslag en het personeel wordt regelmatig bedreigd. Soms verbaal maar ook met gebruik van messen, lichamelijk geweld of vuurwapens. Het filiaal in de Bijlmermeer moet in 1992 noodgedwongen definitief de deuren sluiten omdat het doorlopend doelwit is van criminaliteit.

Op het hoogtepunt telde Blokker maar liefst achthonderd filialen. Maar dan gaat het bergafwaarts. Concurrentie van bedrijven als So Low, Action en de Bazar zijn

moordend. De huurprijzen van de filialen rijzen de pan uit. Na het overlijden van Jaap Blokker in 2011 gaat het mis, directeuren volgen elkaar in hoog tempo op. De klant ontdekt het online shoppen en laat de winkels van Blokker steeds vaker links liggen. In 2018 worden tweehonderd van de overgebleven zeshonderd winkels gesloten. In 2019 werd

Blokker verkocht aan ondernemer Witteveen. Wel bleef men eigenaar van een groot deel van de panden. Corona was de nekslag voor Blokker. BCC, eigendom van Blokker, ging failliet en Blokker kreeg problemen met de Belastingdienst. Per 31 december werden alle filialen van Blokker gesloten en ontstaat er weer leegstand in de winkelcentra. Wel is ervan sprake dat een klein aantal winkels wordt overgenomen. Die ontwikkeling zullen we nauwlettend in de gaten houden.

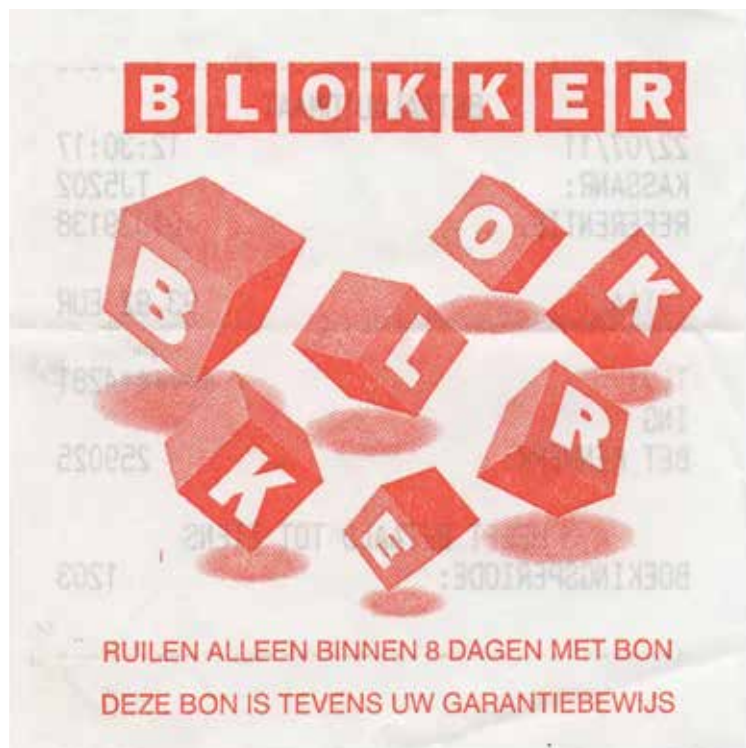
Ruurd Berendes
r.berendes@ziggo.nl

Sluiting filiaal de Leyens

“De klant ontdekt het online shoppen en laat de winkels van Blokker steeds vaker links liggen.”

blokker.

Achterkant van een Blokker kwitantie

Filiaal Ferdinand Bolstraat

De Atlantikwall en Den Haag

Het is dit jaar een herdenkingsjaar: tachtig jaar na het einde van de Tweede Wereldoorlog. De oorlog heeft in Den Haag haar sporen nagelaten: de afbraak van vele huizen en straten, en de evacuatie van tienduizenden inwoners. En dat mede dankzij de aanleg van de Atlantikwall. De Duitsers bouwden deze meer dan vijfduizend kilometer lange verdedigingslinie langs de hele West-Europese kust. De bedoeling was een geallieerde invasie te voorkomen. Voor de Nederlandse kuststreek, en vooral voor Den Haag, heeft de aanleg enorme gevolgen gehad. Tot op de dag van vandaag zijn die gevolgen nog te zien.

De Atlantikwall loopt van de Noordkaap tot de Frans-Spaanse grens en wordt wel beschouwd als het grootste bouwwerk van de twintigste eeuw. Ze werd in twee jaar gebouwd en bestond uit een groot aantal steunpunten met bunkers voor het onderbrengen van manschappen, voorraden, munitie en wapens. Ze lagen op honderden meters afstand van elkaar en konden verschillende functies hebben, zoals luchtdoelbatterij, radar-complex of artillerieopstelling. Ze werden verbonden door mijnevelden, prikkeldraadversperringen, tankmuren en tankgrachten.

De aanleg van de Atlantikwall heeft tussen 1942 en 1945 geleid tot de gedwongen evacuatie van meer dan 350.000 inwoners van de kuststreek. Voor het creëren van vrij schootsveld

aan de landzijde te verdedigen tegen bijvoorbeeld luchtladingen, besloot de Duitse legerleiding om dwars door de stad een verdedigingslinie aan te leggen in de vorm van een zigzag lopende tankgracht met geschutsbunkers. Voor de tankgracht en het vrije schootsveld werd tussen de Scheveningseweg en de plek waar nu restaurant De Haagse Beek staat aan de Machiel Vrijhoeklaan, een strook van ruim zes kilometer lang en zeshonderd meter breed volledig ontdaan van bebouwing en begroeiing. De veertien-duizend bewoners werden gedwongen hun huis te verlaten en elders onderdak te zoeken.

Het gebied tussen de aan te leggen tankgracht en de kust werd tot *Sperrgebiet* verklaard en omgedoopt tot vesting Scheveningen. Iedereen die daar

WC-potten afkomstig uit huizen aan de Stadhouderslaan. Bouwmaterialen die van de sloop vrij kwamen werden naar soort verzameld, naar depots gebracht en van daaruit per schip naar Duitsland afgevoerd. Hout werd door de Wehrmacht gevorderd. Foto: Haags Gemeentearchief

werden daarnaast nog eens 15.000 woningen en gebouwen gesloopt. Bovendien zetten de Duitsers vanaf begin 1944 ook nog eens grote delen van de kuststreek onder water om een geallieerde opmars te verhinderen.

Zigzag lopende tankgracht

Den Haag heeft onder de Duitse bouwwoede het zwaarst geleden. Omdat er onvoldoende manschappen waren om de stad

woonde en niet economisch gebonden was, kreeg het bevel te verhuizen. In totaal ging het om bijna 69.000 bewoners. Wie zelf geen woning elders kon vinden, kreeg een inkwartieringsadres toegewezen. Inwoners die niet meer aan het arbeidsproces deelnamen, zoals weduwen, alleenstaande vrouwen met kinderen, gepensioneerden en werklozen werden ondergebracht in het oosten en noorden van het land.

Evacuatie van het Stadhoudersplein eind 1942. Foto: Haags Gemeentearchief

Vesting Clingendael

Na het besluit om voor Rijkscommissaris Seys-Inquart een apart steunpunt aan te leggen in de vorm van vesting Clingendael, werden ook nog eens vijftien-duizend bewoners van de wijk Benoordenhout geëvacueerd. Samen met nog enkele andere incidentele evacuaties hebben in Den Haag tijdens de bezetting uiteindelijk 143.000 bewoners hun huizen moeten verlaten. Duizenden van hen keerden pas na jaren terug naar Den Haag, maar niet altijd naar hun eigen woning. Meer dan drieduizend woningen en honderden gebouwen waren namelijk afgebroken voor de aanleg van de tankgracht. Daaronder was het Rode Kruis-ziekenhuis aan de Sportlaan dat nog geen twintig jaar oud was. Het Gemeentemuseum en het Catshuis, die in eerste instantie ook op de nominatie stonden om gesloopt te worden, ontsprongen beide de dans na felle protesten van Nederlandse zijde.

Wederopbouw

Na de bevrijding stond het gemeentebestuur voor de enorme opgave de stad weer op

Sloop Stadhouderslaan 1943. Op de achtergrond, tegen de Scheveningseweg aan, staat alleen het woonhuis van oud-ministerpresident Colijn nog overeind. Foto: Haags Gemeentearchief

Sloop van de tankmuur langs de Stadhouderslaan (tegenwoordig Eisenhowerlaan) in 1946. Foto: Haags Gemeentearchief

te bouwen. De verantwoordelijke daarvoor werd de architect Dudok. Hij stelde voor in de tankgrachtzone een tweebaans autoweg te projecteren die aan zou sluiten op het wegennet van het nieuwe uitvergroete centrum en de rest van de stad. Dat werd de Segbroeklaan, die zich nu als een ware *highway* een weg baant door een groene zone met daarin bosschages, tot slingerende waterpartijen vergraven restanten van de tankgracht, en daartussen verspreid liggende flatgebouwen. Ten noorden van het Verversingskanaal werd de Segbroeklaan doorgezet in het tracé van de huidige Kennedy-

laan. In Zorgvliet had ten koste van heel wat groen een cultureel centrum van nationale betekenis moeten komen, maar dat kwam er niet. Het enige in de directe omgeving dat wel van de grond kwam, was het Congresgebouw.

Geert-Jan Mellink
gj@geertjanmellink.com

Lezing over Atlantikwall in Maranathakerk

Als onderdeel van het herdenkingsjaar *Tachtig jaar na de bevrijding* geeft historisch onderzoeker dr. Geert-Jan Mellink op woensdag 26 februari een presentatie met beelden over de aanleg van de Atlantikwall en de gevolgen daarvan voor Den Haag. Locatie: Maranathakerk, 2e Sweelinckstraat 156. Aanvang 20.00u, toegang €10. De Maranathakerk is na de bevrijding gebouwd op het terrein van de Atlantikwall.

Vroem, Vroom...

In elke editie van De Haagse Tijden stapt autojournalist John Vroom weer even in een auto die vroeger door Den Haag reed.

Lancia Beta Coupé

Oh, wat vond ik hem mooi, die Lancia Beta Coupé eind jaren zeventig. Zelf reed ik een Alfa Sud Ti en ik kan mij nog herinneren dat ik hem heb staan bewonderen in de tijdelijke showroom van Fiat/ Lancia dealer Swart aan de Spaarwaterstraat. Waarschijnlijk was toen net de showroom aan de Parkstraat gesloten. Meen mij nog te herinneren dat hij in prijs was verlaagd, maar dat ik hem om wat voor reden toch niet kocht en koos voor de Alfa Romeo Sud Sprint. Maar als ik hem nu weer in de folder bekijk, herontdek ik 'm.

Wat een prachtige Coupé. Het idee 'Granturismo' werd geboren in Europa, in het begin van de vijftiger jaren. Dat idee heette Lancia Aurelia. Sindsdien zijn alle Lancia Coupé modellen daarop geïnspireerd en de Beta Coupé heeft die traditie duidelijk voortgezet. Kijk nog even met mij mee naar de foto. Wat een fraaie, strakke lijnen. De hoekig-

heid van die tijd in autodesign werd al een beetje zichtbaar. Strak breed frontje, dubbele koplampen met in het midden van de grille het karaktervolle Lancia-logo. Vlakke motorkap en een strakke lijn aan de zijkant. Royale chroomlijsten langs de portieramen. Mooie Coupé-lijn en een elegante, scherpe achterkant. Wat mij opviel was dat de

uitlaat er wat onelegant bijhing, maar dat terzijde. Het interieur was een genot om naar te kijken. Waarom? Omdat het zo on-Nederlands was. Geen boterham met kaas en een glas melk als lunch, maar een heerlijk pastagerecht met een glas wijn, als u begrijpt wat ik bedoel. Elegant en functioneel, sportief en toch smaakvol. Anatomisch gevormde stoelen, zowel voor- als achterin met een chic stoffen ruitjesdessin bekleding. Opvallend voor die tijd waren ook de hoofdsteunen

achterin. Lekker dikleren, eigenzinnig ontworpen stuur dat in hoogte verstelbaar was. Ook de dikke versnellingspook was mooi om te zien en prettig te bedienen. Het dashboard was eveneens een genot om naar te kijken. Een mooie combinatie van langwerpige lijnen, met rechte hoeken en in dat geheel twee fraaie, ronde klokken als snelheidsmeter en toerenteller met apart gevormde waarschuwinglampjes en geheel rechts een afsluitbaar hand-

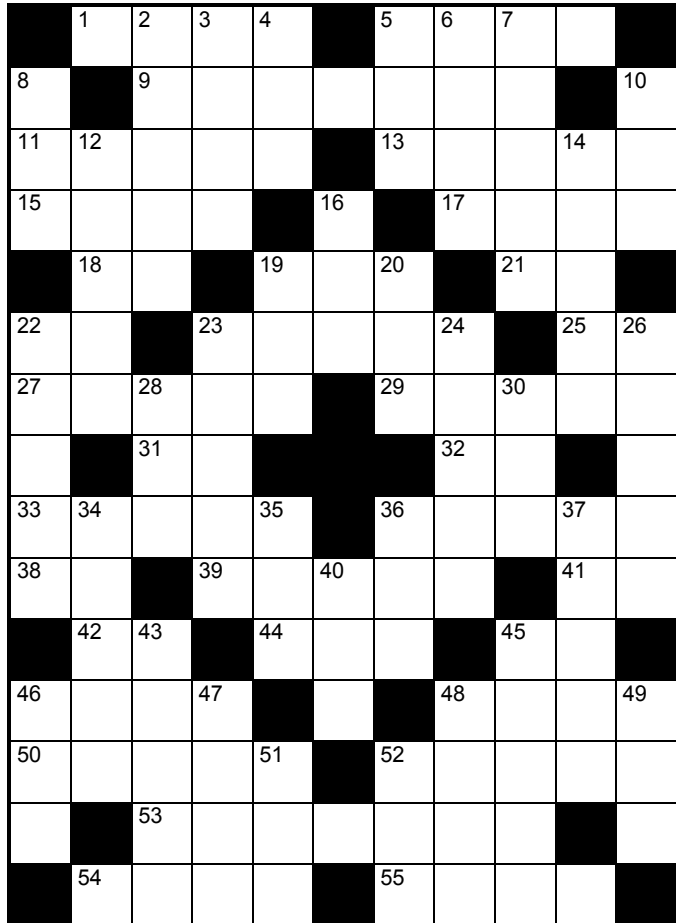
schoenenkastje. Strak midden-console met ventilatieroosters. De Beta Coupé was leverbaar met een aantal motoren, zoals de 1300, 1600 met 122 pk en 2000E met 1995 cc. Rijden met deze Coupé was een feest. Allereerst door zijn chique, stijlvolle onderscheidende uitstraling die een bepaalde, zeg maar wat elitaire rijdersgroep aansprak en daarnaast natuurlijk zijn typisch Italiaanse rijgedrag en daarmee bedoel ik dat deze Beta Coupé uitnodigde tot een sportief op toeren rijden zonder oncomfortabel te worden. Lekker voorwielaandrijving en een stuurbevestiging die niet te licht was en via het stuur goed doorgaf wat er tussen de wielen en de weg gebeurde. Prachtige auto met een eigen stijl en karakter.

John Vroom
johnvroom@planet.nl

1 KRUISWOORDPUZZEL

Puzzels

2 SUDOKU

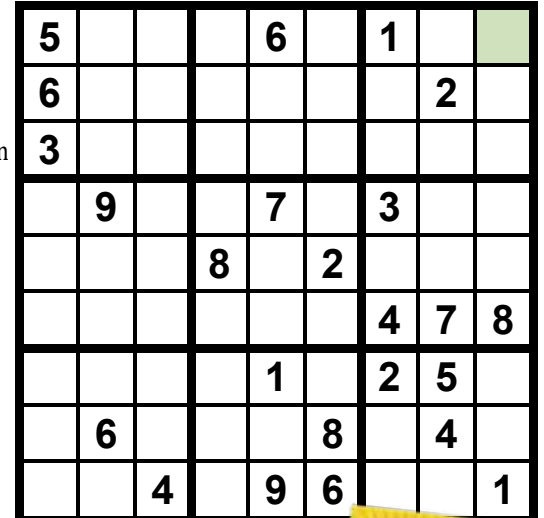

Horizontaal

1 inwendig orgaan 5 afspraak 9 Europeaan 11 optocht 13 aardbol
15 bloembed 17 fijn weefsel 18 radon 19 optreden 21 pers. vnw.
22 Sovjet-Unie 23 open ruimte 25 lidwoord 27 marktplein 29 argeloos
31 en andere 32 anno domini 33 riv. in Europa 36 lofspraak 38 niet even
39 kiezelsteen 41 voorzetsel 42 gedaan en laten 44 ontkenning
45 inhoudsmaat 46 houtsoort 48 babybedje 50 groot hert 52 insect
53 ervaring 54 Europese hoofdstad 55 gedorst halmen.

Verticaal

2 esdoorn 3 vogel 4 explosieve stof (afk.) 5 deel v.d. week 6 mestvocht
7 loyaal 8 boom 10 sprookjesfiguur 12 retour 14 Middeleeuws wapen
16 tennisterm 19 op de wijze van 20 metaal 22 tegood 23 Europese
hoofdstad 24 naaigerei 26 egaal 28 domoor 30 kunsttaal 34 dierlijk vet
35 grafvaas 36 een zekere 37 vest 40 een weinig 43 schoeisel
45 avondmaal 46 afslagplaats bij golf 47 veldvrucht 48 handschoen
49 draagbare telefoon 51 tweetal 52 zeker.

Puzzel & Win!

Mocht u de oplossingen weten van de puzzels op deze pagina, dan maakt u kans op deze leuke Haagse sokken! U kunt de oplossingen tot donderdag 27 februari mailen naar puzzel@dehaagsetijden.nl

Oplossingen vorige editie:

Kruiswoordpuzzel: Discoparty
Sudoku: 6

Wij feliciteren de winnaar van de vorige editie met een mooie prijs. De Haagse Harry Sokken gaan naar: *Jugo Stojkovic*

U dient deze prijs zelf op te halen bij De Haagse Tijden op de Laan van Meerdervoort 174, Den Haag (tijdens kantooruren).

Win Haagse Harry Sokken - Model 'Standbeeld'

Limited edition! Deze sokken verschenen ter ere van de Haagse Harry tentoonstelling in het Haags Historisch Museum. Gemaakt van bamboe, dus duurzaam.

De sokken zijn ook online verkrijgbaar via www.haags.nl t.w.v. € 14,95 (excl. verzendkosten).

Kom jij weleens bij je wijkcentrum?

✓ Dé plek voor advies, ondersteuning, vrijwilligerswerk en activiteiten in de buurt. Je vindt ons door heel Den Haag: wijkz.nl

wijkz

voor elkaar

We doen meer dan je denkt!

Allegoeds
vakanties

Nooit te oud voor vakantie!

Bekijk het aanbod en boek uw vakantie allegoedsvakanties.nl | 0318 - 48 51 83

MEUBELSTOFFEERDERIJ LODEWIJK

Al 4 generaties uw Ambachtelijke Meubelstoffeerderij

Optimale service, garantie en kwaliteit.
Wij halen en brengen gratis!

Ambachtelijke Meubelstoffeerderij Lodewijk is er voor uw totale meubelrestauratie

Gespecialiseerd in:

- Herstoffering van banken en fauteuils
- Vernieuwing van binnenwerken
- Fineren en politoeren
- Leerreparatie
- Antiekrestauratie
- Biezen-, rieten- en rotanstoelen
- Vloerbedekking en gordijnen

U heeft de keuze uit meer dan 600 soorten bekledingsstoffen. U kunt langskomen met uw stoel of fauteuil, of een van onze medewerkers kan met onze mobiele winkel naar u toe komen om direct een offerte te doen.

Stoffering Lodewijk (hoofdvestiging)
Reinkenstraat 111, Den Haag

Voor informatie of een vrijblijvende offerte ons centrale nummer: 070-3922344

WWW.STOFFERINGLODEWIJK.NL

Onbezorgd ontdekken.
De mooiste busreizen

Vorstendom Andorra
10-daagse busreis

vanaf p.p.
899

Wenen en het Wienerwald
10-daagse busreis

vanaf p.p.
1099

Ontdek Lofer in het Salzburgerland
10-daagse busreis

vanaf p.p.
1289

Klassiek Italië
12-daagse busreis

vanaf p.p.
1399

Isle of Wight, Devon and Cornwall
10-daagse busreis

vanaf p.p.
1429

Mysterie van de Noordkaap
19-daagse busreis

vanaf p.p.
2999

www.dejongintra.nl/busreizen, bel (0180) 457 803
of ga naar je ANVR reisadviseur

Eropuit!

Organiseert u een leuke activiteit waar onze lezers blij van worden? Mail uw activiteiten of tips naar info@dehaagsetijden.nl of bel: 070 - 360 76 76

GRATIS TAXATIEDAGEN

Elke woensdag en donderdag van 10.00 tot 16.00 uur

Elke WOENSDAG: munten, postzegels, bankbiljetten en ansichtkaarten

Ergens slingeren nog de postzegelalbums van opa op zolder. Waar zijn de munten van pa eigenlijk gebleven? En zijn die ansichtkaarten bestemd voor het oud papier? Moeten we die oude bankbiljetten inleveren?

Elke DONDERDAG: goud, zilver, sieraden, kunst, antiek, militaria en Pokémonkaarten

In de la ligt nog die gouden ketting van oma. Ergens ligt nog een potje met oude sieraden. Dat oude beeldje of die zilveren miniatuurtjes in de kast, zijn die nog wat waard? Hebben die oude onderscheidingen en militaire spullen nog waarde? Zijn Pokémonkaarten interessant?

U bent niet de enige met vragen over stukken die bij u thuis liggen. Om hier een antwoord op te krijgen organiseert **Heritage Auctions Europe** deze open inloopdagen van 10.00 tot 16.00 uur. Bezoek ons op de Energieweg 7 te IJsselstein, vlakbij Utrecht, voor een gratis en vrijblijvende taxatie met een kopje koffie. Aansluitend krijgt u desgewenst advies met betrekking tot verkoop of verzekering. Voor meer informatie: 030-6063944 en www.ha-europe.com. Bel ons ook even als u meerdere zaken (bv. munten en sieraden) op 1 dag wil combineren. Tot ziens in IJsselstein!

Vibez & Paint

Iedereen heeft een creatieve kant. Maar niet iedereen weet dit van zichzelf of durft dit te ontdekken. Dat dacht Shanda ook totdat ze enkele jaren terug begon met het maken van kleine schilderijen. Inmiddels maakt ze schilderijen voor zichzelf en anderen in haar omgeving. Met de Vibez & Paint workshop wil Shanda anderen inspireren om ook hun creatieve kant te ontdekken en anderen te ontmoeten. Tijdens Vibez & Paint hebben deelnemers de vrijheid om een eigen schilderij te maken onder het genot van een hapje en een drankje.

Wanneer & waar: vr 28 feb & vr 28 mrt, 20.00-22.00u, Laaktheater, Ferrandweg 4T
Meer info via laaktheater.nl

HIP kinderworkshop: Op-art kubus maken

Op-Art is een richting in de kunst van de twintigste eeuw die bekend werd in de jaren zestig. De term is een afkorting van het Engelse begrip optical art. Op-Art speelt een spel met optische illusies. Je denkt dat iets driedimensionaal is, maar eigenlijk is het gewoon plat. De Nederlandse kunstenaar M.C. Escher was hier erg goed in! Bij het kijken naar optische illusies houden je ogen je brein voor de gek. In de workshop gaan je ogen en je brein heel goed samenwerken. Je leert verschillende tekentruc's om zelf optische illusies te maken. Je maakt verschillende patronen op papier waarop de zes vlakken van een kubus getekend zijn. Vervolgens knip je de kubus uit en zet je hem in elkaar. Wie ga jij voor de gek houden met jouw tekeningen? Workshop voor kinderen van 6-12 jaar. De workshop is gratis, maar het aantal plaatsen is beperkt, dus schrijf je snel in!

Wanneer & waar: woe 5 mrt, 14.30-16.00u, Bibliotheek Scheveningen, Scheveningseweg 333
Meer info via bibliotheekdenhaag.nl

Animal Farm in Theater Branoul

Theater Branoul brengt George Orwell's tijdloze meesterwerk *Animal Farm* tot leven in een dynamische en actuele voorstelling. In *Animal Farm* verdrijven de boerderijdieren hun menselijke meesters om een maatschappij te bouwen gebaseerd op gelijkwaardigheid. Maar al snel vervagen de idealen, en ontstaat er een nieuwe elite. Het beroemde citaat "All animals are equal, but some animals are more equal than others" is slechts het begin van een scherpe kritiek op machtsstructuren die, tot op de dag van vandaag, niets aan relevantie heeft verloren. Zonder al te zeer moralistisch te worden houdt Theater Branoul deze steeds terugkerende machtsmechanismen tegen het licht en verbeeldt de beklemming die uit de roman spreekt met energie en een flinke dosis humor. Soundscapes en video-projecties ondersteunen de voorstelling, waardoor het publiek de spanning van de onderliggende gevaren voelt en wordt het geconfronteerd met deze mechanismen van macht die telkens opnieuw in de geschiedenis terugkeren. Met maar liefst vijf acteurs op het podium van het kleinste theater van Den Haag belooft het een energieke voorstelling te worden.

Wanneer & waar: t/m zo 16 mrt, Theater Branoul, Maliestraat 12
Meer info via branoul.nl

Mijn wekelijkse fietstocht naar oma en opa

Jarenlang fietste mijn moeder elke zondag met mij achterop door weer en wind naar Delft. Daar woonden mijn grootouders in het Agnetapark. Op mijn twaalfde kreeg ik zelf een fiets en reden we samen. Vanaf de Schalkburgerstraat richting de Ambachtsschool. Bij het kruispunt van de Troelstrakade regelde soms een agent het verkeer met een klapbord of met handgebaren. De Solex, die herrieschopper, kwam en het verkeer werd steeds drukker.

Bij de ingang van het Zuiderpark stonden twee enorme beelden van Adam en Eva. Symbolen voor overwinning en snelheid. Ik had nog nooit een naakte vrouw of man gezien. Vooral de laatste had mijn aandacht. Voorzichtig keek ik omhoog. Als net meisje deed je dat natuurlijk niet! Rond 1950 werden er langs het Zuiderpark tot bijna aan Delft toe enorme zandhopen gestort. Geweldig was het om heuvel op, heuvel af te rennen. De bouw van Moerwijk werd gestart. De woningnood was hoog en het tekort aan bouwmaterialen een probleem. De bevolking werd gestimuleerd om te emigreren.

Naast de brug naar de Fruitmarkt verrezen fabrieken van onder andere Ruton, bekend van de slee stofzuigers. Rond 1960 startte Philips met de fabricage van telefooncentrales, bestemd voor landen van het Midden-Oosten. In de fabriek werden kabels langs een wand opgebouwd. Veelkleurig en polsdik. Eindelijk kreeg de gewone man de kans op een telefoonaansluiting. Bij het spoorwegviaduct stond een klooster: een geheimzinnig gebouw met kleine raampjes. Daar tegenover een wooncomplex met ruim honderd huizen, omringd door een hoge muur. Er werd gezegd dat daar associële gezinnen verbleven, weg van de maatschappij. Het doel

Zuiderpark, een van de naaktbeelden bij de hoofdingang van het park. Foto: Kris Roderburg, Wikimedia commons

was om gezinnen met huurachterstand of drankmisbruik hier op te voeden. De opzichteres hield alles in de gaten. Ging je naar het badhuis? Kon jij je geld beheren? Bij goed gedrag kreeg je de kans om buiten de muur te komen. Het systeem van onmaatschappelijkheidsbestrijding was geen succes.

Enmaal onder het spoorviaduct door komen we in het Laakkwartier. Op de Goeverneurlaan passeren we de Oranjekerk, in 1994 door brand verwoest. Bij de Genestetlaan gaan we rechtsaf en komen aan het eind bij de grens van Den Haag met Rijswijk. We fietsen over het Juliaalaantje, door de volkstuinten. Iets verder weg is het gebied van Huis Te Werve.

Toen ik een jaar of tien was, mochten mijn ouders en ik mee als gast van onze buurman die bij de BPM werkte. Dat was chic! De gasten zaten met een drankje in een ligstoel vlak bij de Put, in 1910 ontstaan door zandwinning ten behoeve van het Laakkwartier. Mogelijk hadden ze net getennist. In 1892 kocht Abel Labouchere, directeur van de Porceleyn Fles, de buitenplaats en voorkwam zo dat het werd gesloopt. In 1922 kwam het gebied in handen van de BPM, die het park omvormde tot een sportpark voor zijn personeel.

We komen op de Vredenburgweg. Daar rijst de Bonifatiuskerk op met de meisjes- en jongensschool. Voor het centrum van oud-Rijswijk fietsen we de Rembrandtkade in. Aan het eind doemt tussen het geboomte een ruïne op. In 1606 wordt Huis te Hoorn genoemd. Rare naam, vindt u niet? Het kasteelachtige huis lag bij de brug over de Vliet. Wie met zijn gehoornde dieren wilde passeren, betaalde hoorngeld. Tijdens de Eerste Wereldoorlog sloopten ingekwartierde militairen alles wat los of vast zat. Het is afgebroken in 1949. Zo zonde! Op dit terrein zijn riante eengezinswoningen gebouwd.

Delft, het voormalige hoofdkantoor van de Koninklijke Nederlandsche Gist- en Spiritusfabriek. Foto: Michiel Verbeek, Wikimedia commons

Aan de overkant van het Jaagpad verlaat de Delftenaar remise Pasgeld. Even verder ruiken we de houtzaagmolen. In het water boomstammen, bestemd voor spoorbielzen. In de jaren zeventig worden ze vervangen. Tuinarchitect Mien Ruys maakt ontwerpen met de bielzen als specialiteit. Dit wordt een rage. Het poldergebied is rustgevend. Ik dommel weg tot mijn moeder roept dat ik naar beneden moet kijken. Daar zijn de steenkoolbergen voor de Koninklijke Gist- en Spiritusfabriek en Calvé Delft. Niet leuk, zo'n korrel gruis in je oog. De geur van de gist wordt sterker. We zijn er bijna!

Opa was loodgieter bij deze fabriek en daar verdiende hij goed. Hij bracht elke week zijn loon in een papieren zakje naar huis. Heel bijzonder, want hoeveel mannen gingen niet gelijk met hun salaris naar de dichtstbijzijnde kroeg om het geld op te maken. Zo verdween het zuurverdiende geld in de kas van de kastelein, die heel vaak in de buurt van de fabriek stond. Op die manier vloeide het geld weer terug in de kas van de fabriek. Sommige fabrieken hadden ook een eigen kruidenierswarenwinkel en de arbeiders werden gedwongen hier hun boodschappen te kopen. Het gebeurde

Koninklijke Nederlandsche Gist en spiritusfabriek, Delft. In oorsprong hoofdgebouw Kon. Ned. Gist- en Spiritusfabriek. Architecten B. Schelling en K. Muller (1905). Foto: M. Minderhoud, Wikimedia commons

We rijden Delft in. Aan de Wateringsevest is het Kalverbos met een graf met broodje aap verhalen. Ligt daar de zoon van de onthoofde Lodewijk XVI? Bij de Brocades-fabriek gaat een zijweg naar rechts. De overweg.

De overwegwachter laat de spoorbomen zakken. Mijn moeder wacht niet tot de trein voorbij sukkelt. Ze trekt me de tunnel in en ik ren als door de duivel achternagezeten, bang voor het geluid boven me. We zijn in het Agnetapark. J.C. van Marken is de oprichter en eigenaar van de Gist- en Spiritisfabriek.

trouwens vaak dat de kinderen erop uit werden gestuurd om vader over te halen mee naar huis te gaan. Vandaar het lied: *Ach vaderlief toe drink niet meer*. Misschien was mijn opa te rustig en te serieus.

Opa en oma bewoonden Wallerstraat 33. Vanuit het zijraampje keek je over de volkstuinten en zag je de zon ondergaan. Nu staat er een wal en raast het verkeer langs. Wat ben ik blij met de mooie herinneringen aan een ver verleden.

Lizzy van Loon
lizzyvanloon@kpnmail.nl

Goeverneurplein 14 hoek Goeverneurlaan 716, wijkgebouw en Oranjekerk. Foto uit 1980, P.G. Kempff, Haags Gemeentearchief

HENNINK

installatietechniek b.v.

Totaalinstallateur & Vastgoedonderhoud

Nefit Hybride HR Combiketel

Proline Nxt HRC24/CW4

Een mooie ketel met een hoge bedrijfszekerheid. Het is een onderhoudsarme CV-ketel met een zuinige, modulerende pomp.

Bel onze experts voor advies!

*Aansluiting binnen een meter, rookgasvervangning niet meegenomen

Hennink ontzorgt al 50 jaar!

Hennink Installatietechniek viert met trots 50 jaar vakmanschap! Al een halve eeuw zorgen wij voor warmte en comfort, met duurzame oplossingen die klaar zijn voor de toekomst. Naast installaties zijn wij uw partner in verbouwingen, waarbij innovatie en duurzaamheid centraal staan.

Uw totaal installateur in:

- Badkamers
- Keukens
- Dak werkzaamheden
- Complete renovaties
- Airco's
- Zonnepanelen
- Elektra
- Gasleidingen
- Riool
- Lekkages
- Warmtepompen
- Uw ketel voorzien van onderhoud

BEL VOOR ADVIES
(0900) 0105
(lokaal tarief)

Zinkwerf 45 | 2544 EC | Den Haag | www.hennink.info

Wij werken voor o.a.: Particulieren, bedrijfspanden, winkels & scholen en woningportefeuilles

de SUITE

beter slapen in eigen stijl

Naar wens bezoeken wij u op afspraak thuis.

Voor u gemaakt

Op zorgvuldige wijze ontwerpen we uw bed en matras, steeds weer rekening houdend met uw wensen en omstandigheden. Als voortrekkers in comfort-bedden maken wij, zelfs in de twijfelarmaten, uitvoeringen met een verborgen hoog/laag functie. Zo kan uw bed of het bed van uw partner van alle functies en gemakken worden voorzien zonder dat het van het partnerbed is te onderscheiden.

Beter ontspannen met geluid

Weldadig en uiterst gewaardeerd zijn onze bedden met FPS-technologie. Subtiele geluidsgolven zorgen voor stimulering van de bloedsomloop. U komt in een diepere staat van ontspanning en slaapt beter. Deze akoestische techniek is een succesvolle toepassing voor mensen die stress of trauma ervaren, spierklachten of neuropathische pijn hebben dan wel veel spanning opbouwen, zoals bij de ziekte van Parkinson.

Showroom of advies thuis

Uw bezoek aan De Suite is beslist de moeite waard. Bedden en kasten staan fraai opgesteld en u kunt dan ook kijken in het atelier en bij de productie. Als een bezoek aan huis u beter past of u wilt een deel van uw bestaande bed behouden, dan bezoeken wij u op afspraak thuis. Bel dan voor een afspraak 0182-37 50 22

de SUITE

beter slapen in eigen stijl

showroom en productie: Ambachtweg 10 2841 LZ Moordrecht
di. t/m za. 10.30 -16.30 uur 0182 375 022 www.desuite.nl